

ECOURI

UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

82 | MARTIE
2026

MESAJUL PREȘEDINTELUI UUR, NICOLAE-MIROSLAV PETREȚCHI, TRANSMIS CU OCAZIA ZILEI DE 8 MARTIE

Ziua Internațională a Femeii este un prilej de a celebra realizările sociale, economice și politice ale femeilor, de a recunoaște contribuția lor esențială în societate și de a le mulțumi pentru tot ceea ce oferă, zi de zi, cu discreție și dăruire. Este o ocazie de a recunoaște locul lor firesc și important în societate și de a reafirma că respectul, echitatea și șansele egale nu sunt doar principii, ci valori care trebuie trăite și susținute permanent.

Femeile au un rol esențial în societate. Prin muncă, responsabilitate și prin capacitatea de a păstra vie legătura dintre generații, ele dau stabilitate și continuitate. Contribuția lor se regăsește în educație, în viața culturală, în solidaritatea comunitară și în fiecare gest prin care se construiește viitorul.

Ne gândim cu recunoștință la femeile din comunitatea ucraineană din România, care păstrează vie limba, cultura și credința, transmițându-le cu grijă generațiilor tinere și consolidând identitatea comunității. Prin implicarea lor în viața socială, educațională și spirituală, ele contribuie la menținerea tradițiilor și la întărirea legăturilor dintre oameni. În momente dificile, au dovedit solidaritate, echilibru și responsabilitate, oferind ajutor celor aflați în nevoie și devenind un sprijin real pentru familii și pentru întreaga comunitate.

La patru ani de la declanșarea de către Federația Rusă a războiului de agresiune pe scară largă împotriva Ucrainei, trăim o perioadă marcată de un conflict care a distrus cămine și a schimbat destine. Vedem femei nevoite să își asume, departe de casă, răspunderea pentru siguranța copiilor și a familiei, purtând cu ele dorul și speranța revederii celor rămași acasă într-un timp al păcii. Ne gândim, de asemenea, la femeile care au rămas în Ucraina și care, în ciuda greutăților, continuă să își ducă viața înainte cu tărie și credință.

În această zi, vă transmitem aprecierea și respectul nostru. Fie ca demnitatea, curajul și speranța să vă fie răsplătite prin pace, liniște și iubire!

Andrii MALEȘCO

CÂNTEC DESPRE ȘTERGAR

Scumpă măicuță a mea, m-ai vegheat nopți de-a rândul
Și m-ai dus pe câmpii și la margini de sat,
Iar pe drumul vieții m-ai condus cu povește tale
Și un ștergar înflorat de noroc tu mi-ai dat.

Iar pe drumul vieții m-ai condus cu poveștele tale
Și un ștergar înflorat de noroc și de soartă mi-ai dat.

Să-nflorească pe el cărăruia cu rouă,
Crânguri verzi și zăvoaie cu păsări zglobii
Și-al tău zâmbet de mamă ce ne dă toată dragostea nouă,
Ca și ochii tăi triști, mângâioși, azurii.

Și-al tău zâmbet de mamă ce ne dă toată dragostea nouă
Ca și ochii tăi triști, mângâioși și frumoși, azurii.

Voi lua acel ștergar să-l aștern ca o soartă,
În foșnire de ierburi și cânt de vâlcea,
Și pe el vor apare toate prin câte viața ne poartă,
Și pruncia, plecarea și dragostea ta.

Și pe el vor apare toate prin câte viața ne poartă,
Și pruncia, plecarea și marea iubire a ta.

Traducere din limba ucraineană
de Aspazia REGUȘ-SESERMAN

Limba maternă – simbol al identității naționale la Taras Șevcenko și la Mihai Eminescu

Tema limbii materne ocupă un loc central atât în opera lui Taras Șevcenko, cât și în cea a lui Mihai Eminescu, cei doi titani ai culturilor și literaturilor ucraineană și română. Pentru ambii poeți, limba maternă nu este doar un mijloc de comunicare, ci o expresie profundă a identității naționale, a memoriei colective și a rezistenței culturale. Șevcenko valorifică limba ucraineană ca simbol al luptei împotriva asupririi și al dorinței de libertate, în timp ce Eminescu vede limba română ca pe un tezaur spiritual, un element definitoriu al continuității și unității naționale. Prin creația lor, cei doi autori transformă limba maternă într-un act de afirmare culturală și într-un instrument al conștiinței naționale.

Interesul lui Mihai Eminescu pentru problemele lingvistice în general și cele de limba română în special constituie o preocupare constantă a vieții sale, începând cu anii de studii și terminând cu munca sa în calitate de redactor și publicist și, mai ales, în cea de scriitor. El a scris, în acest sens, o serie de articole, unele critice, publicate în ziarul „Timpul” și adunate în volumul „Scrieri politice și literare”. Unitatea lingvistică a românilor, pe care a constatat-o în timpul călătoriilor sale în mai toate provinciile românești, constituia pentru el un aspect esențial al solidarității naționale, menit să cultive conștiința de neam, fiindcă, notează Eminescu, românii vor „să aibă libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului”.

Născut în centrul Ucrainei, în regiunea Kievului, Taras Șevcenko a îmbinat organic trăsăturile lingvistice ale diferitelor regiuni ucrainene. El a înțeles profund importanța limbii literare ca factor al dezvoltării naționale și a lucrat conștient la perfecționarea ei. Poetul a prelucrat și a șlefuit elementele limbii vorbite, desăvârșindu-le estetic în opera sa. Șevcenko a realizat o sinteză între tradiția orală și cea scrisă a limbii ucrainene, în creația sa îmbinându-se melodia cântecului popular, expresivitatea proverbelor și zicătorilor, înțelepciunea doinelor și basmelor, motivele istorice ale cronicilor, precum și imaginile biblice și antice. Poetul a îmbogățit limba ucraineană cu termeni filosofici, biblici, mitologici, extinzându-i posibilitățile stilistice. A utilizat, de asemenea, pe larg, forme diminutive, simboluri expresive, metafore și diverse forme ale numelor proprii, demonstrând bogăția sistemului de formare a cuvintelor în limba ucraineană.

Până la T. Șevcenko, ideea de reflectare a caracterului popular în literatură era înțeleasă într-o accepțiune restrânsă, limitându-se la aspecte mai mult formale: bogăția motivelor folclorice, utilizarea procedeelelor popular-poetice și a lexicului uzual. Abia odată cu opera lui Șevcenko se conturează cu adevărat ideile și spiritul național-popular, precum și năzuințele și viața spirituală a oamenilor din popor, care au fost oprimați timp de secole.

(Continuare la pag. 2)

Mihaela HERBIL

LITERATURA CA VEGHE ÎNAINTEA LUMINII

Publicată în 2026 la editura «Școala Ardeleană», în seria VERTICAL coordonată de Ruxandra Cesereanu, volumul de poezii *Înainte de zori. Un altfel de jurnal al rezistenței ucrainene*. Poezie și proză scurtă aduce în limba română vocea Oksanei Stomina prin traducerea remarcabilă a Mihaelei Herbil.

Seria VERTICAL, sub îndrumarea Ruxandrei Cesereanu, continuă să susțină literatura care apără libertatea și demnitatea umană, oferind spațiu autorilor care trăiesc războiul. Traducerea Mihaelei Herbil păstrează autenticitatea vocii Oksanei Stomina, tensiunea emoțională și profunzimea lirică a textelor, reușind să redea cititorului român întreaga intensitate a originalului.

Oksana Stomina, poetă și activistă din Mariupol, oraș devenit simbol al distrugerii, scrie din experiența directă: a rămas în oraș în timpul asediului, a făcut voluntariat, a ajutat comunitatea și a consemnat ororile războiului. Pierderea soțului, luat prizonier, devine firul emoțional al ciclului „Scrisori către captivitate”, unde iubirea se simte ca așteptare, ca respirație suspendată, ca formă de rezistență împotriva dispariției. Experiența sa de pedagog și psiholog al copilului se simte în sensibilitatea cu care surprinde fragilitatea inocenței în fața violenței.

Volumul funcționează ca un jurnal liric al existenței: războiul nu este doar fundal, ci o stare care schimbă percepția timpului, spațiului, credinței și identității. Zorii, simbol al începutului și al speranței, apar mereu, dar nu aduc eliberare – doar confirmă coșmarul. Poezia transmite durere, teamă și neputință, dar și scânteii de bucurie, iubire și speranță. Prin imagini de distrugere, pierdere și lumini și umbre, Stomina construiește un peisaj emoțional în care cititorul simte tensiune, nedreptate și empatie profundă. Războiul nu este un decor îndepărtat, ci o trăire zilnică, vie, a pierderii și rezistenței.

Textele sunt profund teologice, dar nu religioase în sens tradițional: Dumnezeu devine interlocutor, Căruia i se vorbește cu durere și provocare. Iubirea și memoria devin forme de rezistență, iar privirea copilului amplifică tragismul războiului. În același timp, gesturile mici de bunătate, bucuria și uimirea păstrează echilibrul între neputință și speranță. Natura, chiar și în război, rămâne sursă de uimire și bucurie, iar atenția la detalii mărunte, la lumină sau la mișcarea animalelor devine un act de păstrare a umanității și a speranței în mijlocul haosului.

Înainte de zori este mărturie, rugăciune frântă, scrisoare de dragoste și act de rezistență. Cartea nu înfrumusețează războiul, ci îi oferă chip uman, redând suferinței un nume și o voce. În această tăcere tensionată înainte de lumină, poezia devine paznic, transmitând durerea, tristețea, frica și speranța, iar cititorul devine martor și participant la trăire și rezistență.

Mihai Hafja TRAISTA

Limba maternă – simbol al identității naționale la Taras Șevcenko și la Mihai Eminescu

(Continuare de la pag. 1)

Cuvântul lui Șevcenko oglindește comorile spirituale ale poporului, istoria, obiceiurile și cultura acestuia, reflectă caracterul poporului ucrainean, îi dezvăluie sufletul în toate manifestările sale și devine centrul emoțional-expresiv.

La fel ca T. Șevcenko, și M. Eminescu subliniază că o literatură durabilă trebuie să se întemeieze pe graiul viu al poporului, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, că îmbogățirea limbii nu trebuie realizată prin receptarea unor neologisme, fie chiar din limbi înrudite, ci prin folosirea tezaurului lexical păstrat în limba poporului. Prin aceste idei, poetul afirmă caracterul organic al limbii ca expresie a experienței colective și a continuității istorice. Clasa țărănească, scrie Eminescu, e „cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătoarea istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului”. Într-o lume invadată de forme cosmopolite, țăranul este „singurul ce și-a păstrat frumoasa limbă veche, frumoasele datini, cari și ele pier din zi în zi sub suflarea înghețată a unui veac străin de toată ființa noastră”, notează poetul român în articolele publicate în ziarul „Timpul”. El, țăranul, este cel care menține, prin limbă, credință și datini, „unitatea noastră națională”, concluzionează acesta.

În cultura română, Mihai Eminescu continuă o tradiție demult începută de către cronicari și continuată cu Școala Ardeleană în ceea ce privește originile limbii, iar în cultura ucraineană, Șevcenko face același lucru, ambii poeți aducând un omagiu celor care au contribuit la crearea limbii naționale. Considerat inițiatorul procesului de formare a limbii ucrainene literare, I. Kotliarevskyi, alături de P. Hulak-Artemovskiy, H. Kvitka-Osnovianenko și alți scriitori, prin folosirea elementelor din limba vorbită, a contribuit semnificativ la dezvoltarea limbii literare ucrainene, a structurii ei lexicale și gramaticale, însă Taras Șevcenko, prin opera sa, a desăvârșit acest proces. Din profunzimea spiritualității naționale, Șevcenko creează atât caractere și stări, cât și poetica filosofică a operelor sale („Haidamacii”, „Și celor morți, și celor vii...”). Lecțiile din istoria națională și universală își vor găsi întruchiparea în poezii precum „Soarta”, „Muza”, „Slava”. O altă sursă a creației sale a constituit-o tradiția literar-estică milenară: folclorul creștin, eposul eroic (a tradus din „Cântec despre oastea lui Igor”), Biblia, arta barocă, reprezentanți ai literaturii și artei engleze, polone, franceze, grecești, italiene („Visul”, „Ereticul”, „Caucazul”).

Taras Șevcenko a dedicat poezii înaintașilor săi – scriitori ucraineni și universali, pe care i-a respectat profund („Întru veșnica amintire a lui Kotliarevskiy”, „Către Osnovianenko”, „Lui Gogol”).

(...) La noi, în Ucraina, demult, altădată,
Cânta **Kotlearevski**, bătrânul, așa...
Tăcut-a pe urmă și parcă n-au tată
Nici marea, nici munții pe care-i cânta. (...) (în trad. lui Victor Tulbure)

În poemul „Epigonii”, Eminescu evocă cu respect și admirație generațiile trecute de scriitori, pe care le consideră superioare contemporanilor săi. El descrie epoca lor ca pe un

timp al strălucirii și al inspirației, o lume plină de frumusețe și armonie. Poeții de altădată sunt prezentați drept creatori ai limbii române literare, fiecare având o contribuție distinctă și valoroasă. În contrast cu prezentul, trecutul apare glorios, iar dispariția acestor figuri este resimțită ca o pierdere irecuperabilă.

(...) Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere:

Cichindeal gură de aur, **Mumulean** glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, **Daniil** cel trist și mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inamic. (...)

Profund dezamăgiți de sterilitatea ideologică și patriotică a contemporanilor, atât Mihai Eminescu, cât și Taras Șevcenko, prin creațiile lor lirice și publicistice, formulează o critică severă la adresa contemporaneității, pe care o percep ca fiind înstrăinată de valorile morale și spirituale autentice ale poporului. Ei deplâng pierderea conștiinței naționale, degradarea idealurilor colective și slăbirea legăturii sacre cu limba maternă, considerată expresia cea mai profundă a identității și demnității naționale. Prin tonul lor profetic și vehement, ambii poeți atrag atenția asupra pericolului alienării culturale și îndeamnă la reîntoarcerea la tradiție, credință și iubire de neam.

De-ați învăța cum se cuvine
Ați fi deștepți numai prin voi
N-ați îndruga gândiri străine:
„Eu nu sunt eu. Nu suntem noi.
De toate știu. Văzut-am toate
Nu-i iad, nici rai, nici Dumnezeu,
Nici patrie, nici libertate,
Ci numai neamțul scund și eu,
Și nimeni altul.”

(Și celor morți, și celor vii, și celor
nenăscuți..., în trad. lui Victor Tulbure)

Ai noștri tineri la Paris învață
La gât cravatei cum se leagă nodul,
Ș-apoi ni vin de fericesc norodul
Cu chipul lor isteț de oaie creață.
.....
Stâlpi de bordel, de crâșme, cafenele
Și viața lor nu și-o muncesc – și-o plimbă.
Ș-aceste măruri fade, ușurele,
Ce au uitat pân' și a noastră limbă,
Pretind a fi pe cerul țării: stele.

(Ai noștri tineri)

Prin opera și reflecția lor asupra limbii, Eminescu și Șevcenko au contribuit decisiv la consolidarea limbii literare moderne și la afirmarea identității naționale. Limba maternă devine temelia conștiinței naționale și spațiul în care se păstrează memoria istorică și valorile culturale ale poporului.

Surse consultate:

- Șevcenko, *Cobzarul*, Editura Univers, București, 1990.
- Mihai Eminescu, *Opere complete*, Editura Național, București, 2023.

MOȘTENIREA CULTURALĂ A VARVAREI HANENKO

Pentru că este luna martie, când, la nivel internațional, se celebrează Ziua Internațională a Femeii și au loc numeroase manifestări care evidențiază contribuțiile femeilor la viața culturală și socială, ne-am propus să evocăm personalitatea unei femei excepționale din Ucraina, care i-a lăsat țării sale o moștenire culturală cu adevărat specială. Este vorba despre Varvara Hanenko, un adevărat mecena al Ucrainei, fondatoarea Muzeului Național de Artă din Kiev, cunoscut sub numele „Muzeul familiei Hanenko”, în care se găsesc cele mai importante colecții de artă europeană, asiatică și din lumea antică din Ucraina.

Varvara s-a născut la 9 septembrie 1852, în localitatea Hlukhovo, în familia lui Mykola Tereșcenko, cel mai bogat antreprenor ucrainean al vremii, supranumit „regele zahărului” datorită faptului că deținea imense plantații de sfeclă și zeci de fabrici de prelucrarea a zahărului, dar și unul dintre cei mai generoși filantropi pe care i-a cunoscut Ucraina. Aspirația spre binele public era deviza familiei Tereșcenko, aceasta fiind implicată în numeroase activități de binefacere precum construirea de spitale, orfeline, universități, muzee, biserici. Tânăra Varvara a moștenit din familie generozitatea și dorința de a face bine semenilor săi, dar și interesul pentru artă.

În 1884, Varvara s-a căsătorit cu Bohdan Hanenko, jurist de profesie, provenit dintr-o veche familie ucraineană, care a cucerit-o prin inteligența sa și prin pasiunea pentru artă. Cei doi soți se vor dovedi rafinați cunoscători ai artei autentice, iar în luna de miere, petrecută în Italia, vor achiziționa primele tablouri care vor pune bazele unei colecții unice de obiecte de artă.

La sfârșitul anilor 1880, în Kiev a fost ridicată casa cuplului, care semăna la exterior cu un palat venețian, iar în interior invita la o călătorie prin diferite epoci ale trecutului – Evul Mediu, Renașterea, barocul, rococo. Colecția a crescut cu fiecare an, incluzând picturi, sculpturi, obiecte din porțelan, goblenuri, icoane vechi, precum și obiecte reprezentând arta populară ucraineană, devenind întruparea visului nobil al familiei Hanenko – acela de a face arta lumii accesibilă societății ucrainene.

În decurs de 50 de ani, soții Hanenko au adunat 1200 de opere de artă, precum și o impresionantă bibliotecă de istorie a artei care includea aproximativ 3000 de volume. Cei doi au călătorit prin țările Europei, au vizitat muzee și galerii de artă, au participat la licitații, consultându-se cu renumiți experți în artă. Cu timpul, în colecția lor au intrat lucrări ale lui Rembrandt, Rubens, Van Dyck, Giotto, precum și artefacte arheologice.

În paralel cu această activitate, familia Hanenko a desfășurat numeroase acțiuni caritabile – sprijinea spitale pentru săraci, maternități, a fondat școli comerciale, a sprijinit săpături arheologice și activitatea „Fondului Comitetului Doamnelor”.

În 1917, când Varvara avea 64 de ani, soțul ei a murit și, conform dorinței lui, întreaga colecție a trecut în proprietatea soției sale. În fața Varvarei se afla cel mai important obiectiv – acela de a înființa la Kiev un muzeu care să includă obiecte de artă din întreaga lume. Când, în 1918, au venit bolșevicii, în oraș au început jafurile. Marea problemă era protejarea unei case frumoase în care se găseau mii de opere neprețuite. Nemții, care îl susțineau pe hatmanul Skoropadskyi, i-au propus Varvarei să plece cu colecția în Germania, pentru a fi în siguranță, oferindu-i un tren special. Varvara nu a acceptat asta, fiind convinsă de faptul că muzeul trebuia să existe în Kiev. Învingându-și frica și îndoilele, colecționara a trimis o scrisoare către Academia Ucraineană de Științe, punându-și la dispoziția acesteia colecția și casa, știind că doar oamenii de știință puteau să protejeze aceste valori. Singura condiție pe care a pus-o în schimbul donării colecției, dorință exprimată de soțul ei în timpul vieții, a fost ca așezământul cultural să se numească „Muzeul Bohdan și Varvara Hanenko”. În scurt timp a fost emis un decret care consfințea transformarea casei familiei Hanenko în muzeu, dar comitetul științific al Academiei a considerat că Hanenko nu a avut merite de revoluționar, pentru a fi astfel îndreptățit să denumească muzeul cu numele său. A fost găsită o soluție de compromis și muzeul a primit denumirea de „Muzeul de Arte al Academiei Ucrainene de Științe *Bohdan și Varvara Hanenko*”. Puterea bolșevică ar fi preferat ca Varvara să părăsească locuința, dar, din fericire, profesorii Academiei au intervenit pentru ea și i s-a permis să locuiască într-o cameră de la etajul superior, neavând însă dreptul de a vizita muzeul.

Oficial, muzeul și-a deschis porțile pentru vizitatori în 1919. Colecția care a stat la baza muzeului includea lucrări de artă din Europa de Vest, din Orientul Apropiat și Îndepărtat, din Antichitate și Evul Mediu. Printre cele mai cunoscute exponate se află lucrări ale măestrilor italieni, flamanzi, francezi, olandezi, icoane bizantine, gravuri japoneze, miniaturi persane și porțelanuri chinezești.

În ciuda faptului că muzeul a suferit grav din cauza autorităților sovietice și a naziștilor,

astăzi este unul dintre cele mai valoroase muzee de artă din Ucraina, recunoscut la nivel național și internațional. Abia în 1999, numele fondatorilor au fost redactate denumiri oficiale a muzeului, îndeplinindu-se dorința lui Bohdan Hanenko – aceea ca instituția culturală să se numească „Muzeul de Arte Bohdan și Varvara Hanenko”.

Varvara Hanenko și-a petrecut ultimii ani de viață în casa servitoarei sale, Dunea, fiind bolnavă, săracă și uitată de toți. A murit în 7 mai 1922 și a fost înmormântată alături de soțul ei în cimitirul mănăstirii Vybudyt-kyi, împăcată că a reușit să-și îplinească visul – acela de a lăsa Kievului un muzeu cu o valoare inestimabilă.

Cristina SILAGHI (BUMBAR)

Surse consultate:

<https://givingtuesday.ua/statti/rodyna-hanenkiv-kolekcionery-ta-meczenaty-yaki-zrobyly-mystecztvo-dostupnym/>
<https://osvitoria.media/experience/zhinky-legendy-8-ukrayinok-shho-pidkoryly-svit/>
<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/serpen/9/1852-narodylasya-mecenatka-varvara-hanenko>
<https://khanenko.museum/bogdan-i-varvara-hanenko/>
<https://jurnal.fun/index.php/kultura/podruzzhia-khanenkiv-kyivski-metsenaty-shcho-prysviatyly-svoie-zhyttia-mystetstvu>

Mihai Hafja TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA ~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

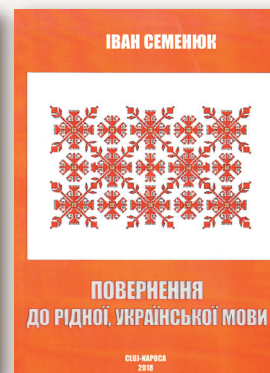
IVAN SEMENIUC (1932–2021)

Ivan Semeniuc (publicist, jurnalist radio la Radio Cluj, critic literar, cadru universitar la Universitatea Babeș-Bolyai, la Institutul Politehnic din Cluj-Napoca și la Universitatea Ecologică Dimitrie Cantemir) s-a născut la 2 mai 1932, în localitatea Rona de Sus, județul Maramureș, și a murit la 29 aprilie 2021, la Cluj-Napoca.

După absolvirea școlii primare în Rona de Sus, a urmat Liceul Ucrainean din Sighetu Marmăției, iar ulterior a devenit student al Facultății de Filosofie din Lenin-grad (astăzi, Sankt Petersburg), pe care a absolvit-o în anul 1957. În anul 1975, a obținut titlul de doctor în filosofie la Universitatea Babeș-Bolyai.

Ivan Semeniuc este coautor al *Cursului de filosofie* (Catedra de Filosofie a Universității Babeș-Bolyai) și autor al lucrării *Cunoașterea științifică și convenționalismul filosofic* (teză de doctorat, 1975), precum și al cărții *Повернення до рідної, української мови* (Întoarcerea la limba ucraineană maternă), Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2018.

A publicat articole și studii literare în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai” și „Buletinul Științific al Institutului Politehnic din Cluj-Napoca”, precum și în publicațiile ucrainene «Новий вік» („Veac nou”), «Наш голос» („Vocea noastră”), «Український вісник» („Curierul ucrainean”), «Вільне слово» („Cuvânt liber”) și „Curierul ucrainean”.

NICOLAE MALEARCIUC (1932–1987)

Nicolae Malearciuc (poet, traducător, publicist, profesor de limba și literatura rusă și de limba și literatura română la mai multe școli din Baia Mare, printre care și Liceul Sanitar din Baia Mare) s-a născut la 25 mai 1932, în localitatea Crăciunești, județul Maramureș.

După absolvirea școlii primare în satul Crăciunești, a urmat Liceul Ucrainean din Sighetu Marmăției. Ulterior, și-a continuat studiile la Universitatea Babeș-Bolyai, absolvind în 1960 Facultatea de Istorie-Filologie, Secția de Limba și Literatura Rusă, iar în 1973, Facultatea de Filologie, Secția de Limba și Literatura Română.

Nicolae Malearciuc a tradus în limba rusă poeziile lui Mihai Eminescu, publicate în volumul *Mihai Eminescu. Poezii* (ediție bilingvă), Editura Dacia, Cluj-Napoca. De asemenea, a publicat poezii în ziarul maramureșean „Pentru socialism” și în „Maramureșul”, suplimentul cultural al acestui cotidian județean, precum și în publicațiile ucrainene «Новий вік» („Veac nou”) și almanahul «Обрії» („Orizonturi”).

Maria ședea pe prispă și murmură.

– Să dea Domnu’ să nu se mai nască niciodată fete pe lume; se tăvălesc ca niște cățele în călduri, unele ascunse în pământ, iar altele prin cârciumi cu cazacii. Și pentru ce să vină pe lumea asta? Minte puțină, podoabe multe.

Tocmai își ascunsese cele două fiice într-un cotlon din pivniță, când în sat se iscase zarva că vin din nou cazacii.

Ce vor cazacii ăia, ce caută? Șurile ei sunt secătuite, că-mara e fără ușă, pustie, casa-i goală, iar lacătele de la lăzile cu zestre ruginesc aruncate pe jos. Nu voia să-i aștepte în casă. Casa ei era toată scorojită și coșcovită.

Ședea pe prispă și rememora tot trecutul. Își rezemă capul de perete, iar părul cărunt îi strălucea în soare ca brăzdarul unui plug lustruit; ochii negri îi împingeau fruntea în sus, care se încrețea și fugea sub brăzdarul de fier din cauza acelor ochi mari, nefericiți, care căutau în adâncul sufletului comorile întregii sale vieți.

Depart, la poalele munților, bubuiau tunurile, satele ardeau, iar fumul negru se întindea ca un balaur pe cerul albastru și căuta crăpături în seninul cerului, pentru a se spăla acolo de sânge și de cenușă.

În spatele ei tremurau ferestrele la fiecare bubuit de tun. Și poate acolo sunt și fiii ei, poate că s-au înfășurat deja în giulgiul alb al zăpezii, iar sângele s-a scurs din ei și desenează flori roșii.

Îi născuse vânjoși și sănătoși, vioi ca niște mânji; cu cât era ea mai voinică, cu atât muncea mai mult și, după fiecare copil născut, era tot mai frumoasă și mai veselă, iar lapte avea atâta, încât ar fi putut nu doar să-i hrănească, ci să-i îmbăieze în el. Și avea un bărbat voinic și drag, și avea o gospodărie.

Atunci când secerau noaptea întreagă pe ogor, când, în sunet de seceri, adormeau copiii acoperiți în urma lor, nu avea nevoie de nimic, de nimic nu se temea. Doar ca nu cumva să cadă vreo stea pe capetele copilașilor; dar era atât de sprintenă, încât ar fi prins-o în vârful secerii.

După ce terminau de secerat pentru un stog întreg, se odihneau. Bărbatul tânăr o săruta, iar ea alunga cu râsul său păsările din cuiburile lor. Când umbrele lor se întindeau până la marginea ogorului și luna apunea, se culcau lângă copii, iar, dimineața, soarele îi trezea împreună cu cei mici. Ea îi ducea la izvor și le limpezea căpșoarele de rouă, iar cel mare îi ducea tatălui apă în ulcior. Bărbatul rămânea pe câmp, iar ea se întorcea acasă cu cei mici: unul în brațe și doi agățați de poale. Pe drum se juca cu ei precum o fată cu panglicile. Îi iubea și îi alinta. De ce ar fi cruțat timpul? Puternică și sănătoasă, făcea totul repede. Copiii creșteau, niciunul nu era bolnăvicios. Au mers la școală. A umblat după ei prin toate orașele, căra în spate colaci și cămăși albe, iar picioarele nu o dureau niciodată. Dar când la Lviv i-au băgat feciorii la închisoare pentru revoltă, ea s-a urcat în tren, care parcă zbură către fiii ei, ca și cum acolo în față, în locomotivă, ardea chiar inima ei. Printre acele cocoane-mame, s-a simțit pentru prima dată egală cu toate nevestele de moșieri și se bucura că fiii ei au așezat-o în același rând cu ele. Iar în vacanțe se adunau colegii fiilor ei de peste tot, casa parcă se mărea și devenea conac boieresc. Cântau, vorbeau, citeau cărți binevoitoare față de popor, iar poporul li s-a alăturat, înflorea alături de ei: voia să câștige prin înțelepciunea lor dreptul țaranului, pe care moșierii îl îngropaseră de mult în palate. Mergeau în șir, cu steaguri fluturând deasupra, iar moșierii se dădeau la o parte.

După ce izbucni războiul, cei doi fii mai mari au început numaidecât să se pregătească, chiar și cel mai mic voia să plece. Îi pregătise de drum toată noaptea, își infunda pumnii în gură ca să nu-i trezească. Iar când se luminează și-i văzu că-n zorii zilei dormeau lipsiți de griji, se liniști și ea. Se așeză la căpătâiul lor și-i privi în liniște de la primii zori ai zilei până la răsăritul soarelui, iar, în acel răstimp, albise.

Dimineața, când bărbatul ei o văzu, îi spuse:

– Capul tău i-a crescut, așa că poate acum să și încărunească.

Apoi i-a însoțit până la oraș. La fiecare pas, spera că vreunul dintre cei mari se va întoarce și îi va spune:

– Mamă, ți-l lăsăm pe cel mic, să-ți fie de ajutor și de alinare.

Dar niciunul nu s-a întors, niciunul nu i-a spus acele vorbe. Miriștile cenușii îi picurau în suflet șoapta lor, îi foșneau la ureche:

– Ei s-au lepădat de tine; cuconașii au uitat de țărâncuța lor.

Un strop amar i se scurse din inimă și îi otrăvi sufletul îndată.

În oraș s-au adunat mulți cuconași și feciori de țărani.

Steagurile și prapuri foșneau deasupra lor și răsună cântecul despre Ucraina.

Pe sub ziduri mamele își țineau inimile în palme și suflau asupra lor ca să nu doară. Iar când soarele ajunse la asfințit, au venit la ea toți trei, pentru a-și lua rămas-bun.

Îi duse puțin mai la o parte.

Scoase cuțitul din mână și spuse: Cel mai mic, Dmytro, să rămână, iar dacă nu, își va înfige cuțitul chiar acum. Spuse asta și înțelese de îndată că spintecase cu acel cuțit lumea în două: într-o parte rămânea ea singură, iar în cealaltă – fiii care fugeau de ea... Și căzu.

Se trezi abia când pământul duduia sub rândurile lungi care interpretau un cântec patriotic.

Dmytro se afla lângă ea.

– Să fugim, fiule, după ei, ca să-i ajung și să mă ierte pe mine, țărâncă proastă. N-am știut ce fac, n-am nicio vină că mi-am pierdut mințile atunci când vedeam cum Ucraina asta îmi lua copiii...

Fugea, strigând: Ivan, Andrii! Cu toții alergau după șirurile acelea nesfârșite și drepte de fii, cădeau în genunchi și jeleau.

Maria se trezi din visare, își frânse mâinile și strigă:

– Copiii mei, fiii mei, unde vă vor zăcea oasele? M-oi duce, le-oi aduna și le-oi aduce acasă.

Simțea că a rămas singură pe lume, privi spre cer și înțelese că sub bolta lui era de una singură și că niciodată nu se vor întoarce la ea fiii ei, fiindcă lumea întreagă a înnebunit: și oamenii, și dobitoacele.

Fugea tot ce avea suflare. Până nu demult, drumurile erau neîncăpătoare. Copiii îi cărau pe alți copii mai mici, mamele duceau în urma lor agoniseala, unii îi împingeau pe alții în prăpăstii, noaptea mugeau vacile, behăiau oile, caii călcau în picioare oameni și se călcau unii pe alții.

În urma acestor oameni nebuni, lumea ardea, de parcă voia să le arate drumul spre iad. Toți săreau în râul care purta pe apele sale o lună sângerie, semănând cu o sabie răzbutătoare ce se întindea de-a lungul pământului. Drumurile vuiau și scârțâiau, vocile lor erau înfricoșătoare, iar acel țipăt, născut din furia nebună, răsună ca și cum fierul și piatra s-ar fi devorat reciproc. Părea că pământul însuși se plânge de rănille sale.

Când s-au întâlnit lângă râu, tunurile dezrădăcinau pământul din culcușul lui străvechi. Casele zburau în aer ca niște mingi de foc, oamenii îngropați în pământ încremeneau și nu mai puteau ridica mâinile ca să-și binecuvânteze copiii, râul roșu bătea sângele spumă, iar aceasta, precum o cunună, învăluia capetele morților care pluteau încet pe apă.

După terminarea luptei, au săpat gropi și au scos morții din râu.

În câteva zile, pământul a rodit multe, multe cruci. Și printre acele cruci soldații l-au condus pe fiul ei cel mai mic,

pentru că l-a numit pe țar tiran. Au spus că-l duc în Siberia, dar drumu-i lung, sângele ar fi curs din picioarele băiatului și ar fi înroșit urmele... Dar și bătrânul i-a dus pe ofițeri pe lângă acele cruci și nu s-a mai întors până în ziua de azi.

– Vai, bieților, m-ați lăsat singură cu bufnițele să păzesc odăile voastre pustii.

Când amintirile Mariei țeseau cu disperare și mâhnire o pânză pentru a acoperi acea prăpastie din viața ei, în curte intrară cazacii.

Era furioasă, pentru că niciodată nu o lăsau în pace, așa că le strigă:

– Aha, iar veniți, tâlharilor?

– Nici vorbă, măicuță, nu venim să jefuim, vrem doar să ne încălzim în casă, lasă-ne să intrăm! Ne-a înghețat și sufletul.

Ea le răspunse:

– Atunci mergeți de vă încălziți în casa cea rece.

– Dar dumneata?

– Pe mine puteți să mă biciuiți aici, căci de ibovnică, vedeți și voi, sunt deja bătrână.

Unul dintre cazaci – tinerel încă – se apropie de ea și o rugă frumos să intre odată cu ei în casă; singuri nu vor intra.

– Suntem de-ai voștri – spuse acesta – nu suntem nici ruși, și nici turci.

– Și tocmai pentru că sunteți de-ai noștri, sfârtecați trupurile cu biciurile, iar ăilalți îi iau pe oameni și îi spânzură; morții se leagă prin copacii din păduri, de chiar și fiarele fug ...

Cazacul cel tânăr o rugă atât de mult și de frumos, încât până la urmă a intrat cu ei în casă.

S-a oprit în prag, iar ei se așezară la masă.

– Vinde-ne ceva de mâncare; suntem flămânzi, măicuță.

– Ce să vă dau de mâncare? Acolo, pe poliță, este pâine; iar de banii voștri nu am nevoie, căci pe o parte dați, iar pe alta îi luați înapoi și cu bătaie pe deasupra. Țarul vostru,

așa de mare și de bogat, vă trimite la război fără pâine? Urați pe laviță și luați de pe poliță straița.

Odată cu pâinea, a tras jos de pe poliță și portretul lui Șevcenko, care era întors cu fața la perete.

– Poti să iei pâinea, dar tabloul dă-mi-l înapoi, e al fiilor mei. Oameni ca voi l-au dat jos dintre icoane, l-au aruncat la pământ și m-au silit să calc pe el. L-am ascuns la piept, iar ei mi-au sfâșiat trupul cu biciul, încât nici nu mai știu când au ieșit din casă.

I l-a smuls pe Șevcenko din mâini și l-a ascuns la piept.

– Mă puteți tăia chiar și acum, dar portretul nu vi-l dau.

Tânărul cazac, cel care o rugase atât de frumos să intre cu ei în casă, s-a apropiat de ea, i-a sărutat mâna și a spus:

– Măicuță, eu pentru sfântul Șevcenko am stat multă vreme la închisoare. Oare n-o să ni-l dai, ca să-l punem, din nou, la loc de cinste lângă celelalte icoane?

– Dar cine sunteți voi? Ce fel de oameni? De unde veniți? Evreilor le îngăduiți să-și păstreze credința și scrierea, iar pe a noastră o distrugeți. Acum zăpada a acoperit drumul, dar altfel ați vedea că pe toate drumurile, prin tot satul, sunt împrăștiate cărțile noastre din sălile de lectură. Tot ceea ce și-a agonist bietul popor pentru învățătura copiilor a ajuns sub copitele cailor.

– Dă-ne, dă-ne portretul!

L-a scos încetîșor și i-l dădu, căci se întreba ce aveau de gând să facă cu el.

Iar ei au pus două pâini una peste alta, au rezemat lângă ele portretul, au scos năframe cusute și brodate și au început să-l împodobească de jur împrejur.

– Doar uitați-vă, cazacilor, o să-i șadă bine portretului să fie împodobit cu veșminte jefuite de la evrei?

Chiar atunci, unul dintre ei, cărunt deja, sări în picioare și-și scoase haina de cazac: era fără cămașă.

– Iată, măicuță, jaful nostru, că umblăm toți fără cămăși, deși am fi putut avea multe lucruri. Iar aceste năframe, cu care l-am împodobit pe Șevcenko, sunt basmale căzăcești, măicuță. Le-am primit de la nevestele noastre, mamele

noastre, surorile noastre, ca să avem cu ce ne acoperi capul în câmp, să nu ne ciugulească corbii ochii.

Maria se uită la ei, se apropie nesigură și spuse:

– Voi, se pare, sunteți cei pe care i-au iubit feciorii mei... sunteți ucraineni...

– Noi între noi ne omorâm¹.

Maria se cățăără pe laviță, scoase din ladă o cămașă și i-o dădu celui dezbrăcat.

– Îmbracă-te, e de la fiul meu; Dumnezeu știe dacă se va mai întoarce vreodată, dacă o s-o mai poarte cândva.

Cazacul luă cu sfială cămașa și o îmbrăcă.

– Să nu pierdem vremea, cazaci, să-l cinstim pe Tatăl, iar pâinea o vom mânca pe drum. Doar știți cât mai avem de mers – spuse conducătorul cazacilor.

Începură să cânte.

Ferestrele se zguduiră, și, printre scânteierile soarelui din geam, cântecul ieși afară și alergă prin sat.

Femeile îl auziră și se opriră la poartă, apoi la ferestre, iar în cele din urmă intrară cu sfială în tindă și în casă.

– Maria, ce se întâmplă aici la tine? Sunt beți sau benchetuiesc cu fetele?

– Nu, sunt alții, ceilalți...

– Care alții?

– Alții, care sunt de-ai noștri; taci și ascultă!

Maria își deschise larg ochii spre cazaci, se aplecă, ca și cum ar fi vrut să alerge și să nu lase cântecul să iasă din casă.

Cântecul îi vindeca sufletul.

Îi arăta, undeva pe cer, toată viața ei: toate stelele pe care le văzuse de când era copilă, toată roua care îi căzuse pe cap și toate adierile de vânt care îi mângâiaseră cândva obrazul.

Cântecul scotea din sufletul ei, ca dintr-un cufăr negru, tot ce era mai fermecător și mai luminos și așternea în fața ei totul – și nu se mai sătura să se privească pe ea însăși într-o astfel de revărsare minunată.

Undeva, sus în munți, șade un vultur, cântecul îi suflă în aripi, iar bătaia acelor aripi îi vindecă inima, îi șterge sângele închegat pe ea.

Simte cum fiii ei se țin cu mânuțele de mânecile ei, cum cresc odată cu fiecare sunet. Aude fiecare cuvânt spus vre-

dată de ei și fiecare vorbă despre Ucraina. Toate numele tainice și de nerostit se desprind din părul stelelor și, ca un colier prețios, îi înconjoară gâtul.

Râurile scânteiază peste tot pământul nostru și se varsă cu tunet în mare, iar poporul se ridică în picioare. În frunte sunt fiii ei, și ea merge împreună cu ei spre acea Ucraină, căci ea, Ucraina aceea, își plânge și-și jelește copiii; vrea ca toți să fie împreună.

Bocetul acela urcă la cer; acoperământul lui se încrețește și se sfâșie, iar cântecul se oprește în prag la Dumnezeu și îi aduce plângerea...

Când au încetat să cânte, Maria a rămas încremenită, ca o stană de piatră.

Din mulțimea de femei care au venit, una mai în vârstă s-a apropiat de masă.

– Voi sunteți de-ai noștri? Slavă Domnului că până la urmă ați venit – spuse ea.

– O, sărmanilor, nimeni nu ne iubește. Din atâtea oști câte au trecut, nimănu i nu i-a păsat de noi. Și cât au păgubit poporul! Oriunde ne-am afla: fie în oraș, fie pe drum sau chiar în propriul sat, tot străini rămânem, tot străini și nimeni nu ne dă crezare.

– Ei, și ce vreți de la ei? Nu sunt din oastea noastră. Ei sunt așa cum stă scris în cărțile de demult sau cum apar în icoanele pictate, când încă erau dintre ai noștri. Iar acum sunt ai Moscovei. Cum ar putea ei să ne ajute? Poate doar așa, pe furiș, să nu audă nimeni, pot vorbi.

– Tu ești tânără, știi carte, deci știi mai multe. Eu am crezut că-s de-ai noștri.

– Nici să nu spuneți așa ceva, că ne poate costa scump.

Bătrâna femeie se strecură repede în mulțimea de femei care priveau cu tristețe și respirau cu neliniște.

Însă tânăra Kateryna s-a oprit chiar lângă masă.

– Maria aceasta, în a cărei casă ne aflăm acum, uitați-vă cum a încremenit de durere din cauza cântecului vostru. Ea își jelește copiii, pe cei doi care au plecat la voluntarii noștri și pe cel mic pe care l-au luat rușii în Siberia! Acolo, printre oameni ca voi, l-a ocărât pe țarul vostru, care prea ne chinuie poporul. Și ei – haț! – l-au luat și dus a fost. Toți erau învățați, avere mare s-a cheltuit cu ei. În sat nicio mamă nu plânge așa după copiii ei cum plânge ea.

– Sărmana Maria, sărmana noastră! – șușoteau femeile.

– S-a întâmplat tocmai înainte de război, când am ridicat o movilă în cinstea lui Șevcenko ăsta, care e pe masă în fața voastră. Au fost ridicate movile și în alte sate, spre amintire – așa cum am făcut și noi. A fost mare bătaie de cap, căci bătrânii nu ne lăsau să ridicăm movilița ziua, că era de muncă la câmp, dar noi ne-am înțeles și am ridicat-o noaptea: unii cu caii, alții cu roabele, alții doar cu cazmalele. Am ridicat o movilă cât o clopotniță. Și Maria cu cei trei fii ai ei au ajutat.

– Și la ce folos că am ridicat-o? Doar necaz am adus satului. Moscalii au venit și au distrus movila, au căutat bani sau cine știe ce, și din cauza acelei movile și al meu Myhailo a dispărut.

– Chiar de-ar dispărea pe veci Myhailo al tău, oamenii tot nu-l vor uita niciodată. Nu i-a fost frică de moscali, ci le-a spus adevărul: „Voi – zice – ați scurmat toată Ucraina ca porcii și ați venit să scurmați și la noi?”.

– Ți-e ușor să vorbești, Kateryna, dar el și-a lăsat nevasta și copiii.

– Și al meu m-a lăsat cu copiii.

– Trebuie să fie unul dintre voi care să știe carte. Și scrieți, ca să afle lumea cum ne înjugă moscalii. Nu vom uita degrabă movila aceea. Când am terminat-o de ridicat, se lumina de ziuă, roua ne-a acoperit și noi ne-am așezat de jur-împrejur, căci ne dureau picioarele. Iar fiul cel mare al Mariei s-a urcat în vârf și ne-a vorbit atât de frumos, și spunea că de pe această moviliță a noastră ne vom uita la movila cea mare din Ucraina, ca să fim toți într-o singură simțire. Se uita așa ciudat, de parcă vedea cu adevărat Ucraina printre stele. Apoi ne-am ridicat și am cântat așa cântece pe care le cântați și voi acum.

Iar Kateryna se apropie de urechea cazacului și-i șopti:

– Cântecele voastre sunt ca ale fiilor Mariei. De aceea nu o treziți, lăsați-o să creadă că fiii ei cântă...

(1917)

Traducere din limba ucraineană de **Ioan HERBIL**

¹ Este expresia prin care cazacii subliniau faptul că dacă o hotărâre de-a lor era încălcată chiar și de unul dintre ei, vinovatul era ucis.

Saveta VĂRĂREANU

SUFLET DE ORFAN

Mama a fost în audiență

Ți-am spus, cititorule, pe la începutul destăinuirii mele că părinții mei au decedat în 1945, când eu aveam doi ani și șase luni. Tata, Stoica Mihai, pe șaptesprezece mai, mama, Valeria (Zelezneac) Stoica, pe optsprezece iunie. Între unu și șaptesprezece mai plecaseră spre veșnicie și părinții tatălui meu, Ioan și Ana Stoica. Cum am supraviețuit este altă poveste. Am supraviețuit probabil ca să ajung... OM MARE.

Trebuie să-ți povestesc un vis, pentru că el completează povestea mea, explicând miracolul de a putea da examenul de gradul unu fără niciun fel de opreliști, ba mai mult, am fost sfătuită ce să fac și ce să nu fac în acest sens, în ciuda sancțiunilor primite. Ceea ce-ți voi povesti te va convinge și pe tine, drag cititor, că mama este Îngerul meu Păzitor.

N-am știut mare lucru despre mama mea până în anii optzeci. Ce știam era din povestirile mătușilor.

Când fiica mea, Brîndușa, era în clasa a douăsprezecea și fiul meu, Mihai, în clasa a zecea, am aflat că mama s-a născut pe 28 martie 1914. Până în 1982 nu le făcusem părinților mei nicio pomenire. Nu știam ce se poate face și mă cam temeam să merg la biserică, de frica repercusiunilor politice.

Aveam pe aceeași scară cu noi, la parter, o vecină mai în vârstă, doamna Boboc, pe care am rugat-o să-mi spună ce și cum trebuie făcut pentru morți, fiind atunci Postul Paștelui. Binevoitoarea vecină mi-a sugerat să fac un platou de colivă după rețeta pe care mi-a dat-o, să procur o sticlă de vin roșu, dacă se poate din vie nestropită și să cumpăr niște chifle sau cornuri de post. Să am lumânări și bani pentru preot.

Am pregătit ce trebuia și dimineața devreme, până la ora opt a zilei de douăzeci și opt martie am intrat, cu ajutorul copiilor și cu frica-n sân, în biserică. Erau numai două persoane acolo. Preotul ne-a văzut, ne-a întrebat pentru cine facem parastasul, a gustat din vinul nostru și ne-a rugat să-i lăsăm vinul pentru împărțășanie. A citit ce avea de citit, urmând ca noi să dăm de pomană ce aveam pregătit pentru cei care erau în biserică la ora aceea.

Fericiți că nu ne-a cunoscut nimeni și nu putem fi reclamați la partid și UTC, ne pregăteam să ieșim din biserică. Se grăbeau și copii la școală. Deodată se apropie de noi o femeie și-mi spune:

– Doamnăprofesoară, am o vecină care are mulți copii. M-a rugat să le aduc niște colivă, dacă văd pe cineva, care are mai multă...

Am rămas încremeniți toți trei. Crezuserăm că nu ne-a cunoscut nimeni. Mi-am revenit în cele din urmă, i-am dat un platou întreg, spunându-i femeii că va veni fata a doua zi să ia platoul.

– Nu-i nevoie, doamnă. Vi-l aduc eu după-masă.

Alt motiv de stupeoare. Femeia asta știe și unde locuiesc!

– De ce vă temeți, doamnă? Eu sunt femeia care vinde lumânări aici și-i fac menajul părintelui Gândiceanu, vecinul dumneavoastră de bloc. Socrul dumneavoastră este în Consiliul Bisericesc.

Ne-am liniștit și ne-am văzut de drum.

Asta era pe douăzeci și opt martie. În noaptea spre douăzeci și nouă o visez pe mama. Eram amândouă în pat, culcate față-n față. Mama era în visul meu mai tânără decât mine. Avea mâna dreaptă scoasă de sub plapumă. O mână frumoasă, durdulie, albă și netedă ca de fecioară. Cealaltă mână o avea sub cap. Eu îi admiram frumusețea: tenul curat, cu bujori cum au bucovinencele de la munte, părul de culoareagrăului copt, puțin cărlionțat, ochii albaștri, albaștri și senini de frumusețea gândurilor, pe care mi le împărțasea, și de fericirea de a sta de vorbă cu mine. Avea o voce diafană, ca adierea vântului de primăvară, o voce care mă liniștea, mă legăna, îmi dădea sentimentul că sunt cea mai fericită ființă. Numai blândețe și bunătate. Discutam despre ale noastre.

Tu crezi că eu nu știu ce ti se-ntâmplă? Chiar dacă nu sunt lângă tine, te veghez și te ajut, rugându-mă pentru tine, mi-a spus ea.

A-nceput să înșire momentele cele mai grele din viața mea: când am căzut din scrânciob de la înălțime, în ziua în care m-am milogit să fiu și eu aruncată în sus; când era să-mi rup un picior după ce l-am băgat între spițele de la roata căruței și calul a pornit; când am leșinat în timpul unei analize de sânge și am căzut cu capul pe ciment; când am dat examenul de absolvire a clasei a patra și de admitere la liceu; când m-a accidentat un tânăr cu motocicletă la Cluj, încât am căzut în comă; când am avut accidentul acela groaznic, tot de motocicletă, dar de data asta fiind cu soțul...

Atunci am auzit parcă, propriul subconștient poruncindu-mi:

Fii atentă! Vorbești cu mama ta ! Înregistrează-ți în memorie tot ce spune!!

Când ai dat gradul doi, continuă mama, *eu am fost în audiență, iar astă toamnă...*

Cu aceste vorbe în minte m-am trezit, cititorule drag. Deci mama, Îngerul meu Păzitor a știut ce mi s-a ntâmpat și s-a rugat pentru mine. Sunt convinsă de acest lucru.

Aproape toate disparițiile sunt triste. Unele mai mult, altele mai puțin. O să mă întrebați, dacă există și ceva care la dispariție nu lasă în urmă regrete? Da, sunt și dispariții necesare, utile și dorite. Ca să nu mai vorbesc că și oamenii sunt sortiți dispariției. Iar dispariția lor este de cele mai multe ori dureroasă. Despre oameni ar fi foarte multe de spus, dar nu o voi face acum, ci într-un „panseu” viitor. Promit. Acum ne-am putea aminti alte dispariții – de lucruri, de vorbe, de obiceiuri, de meserii și îndeletniciri, de unelte, de nume, de denumiri, de mode, de gusturi, de animale, de plante și de multe altele. Nu-i așa că în ultima vreme au dispărut, de pildă, numele cu care erau botezați copiii mai demult (sigur, nu toate, iar unele au devenit foarte rare): Ion, Gheorghe, Nicolae, Vasile, Mihai, Marin, Dumitru, Ilie sau Alexandru, Maria, Elena, Ioana, Paraschiva, Veronica, Mihaela, Georgeta etc. Și le regretăm. În schimb, au apărut Robert, Elvis, Nicolas, Angelo, Mario, Felix, Mădălin, Loredana, Cerasela, Andrada și nu sunt singurele. (Am avut în parohie și trei băieți – botezați înainte de venirea mea – care se numeau Stalin, Lenin și Alendelon, dar despre asemenea ciudățenii, poate cu alt prilej...) Au dispărut fără regrete (nu ale tuturor...) cuvintele *tovarăș/țovarășă* din formulele de adresare, revenindu-se la vechile *domn/doamnă*, iar *tovarăș* și-a restrâns semantica la: tovarăș de viață, tovarăș de muncă, de idei, de călătorie, de joacă etc.

Sunt și alte lucruri a căror dispariție, cum ziceam, nu naște păreri de rău, ci, dimpotrivă, sunt chiar dorite, dar de acestea nu intenționez să mă ocup în aceste rânduri...

Sigur că n-o să înșir toate disparițiile semnalate mai sus. Mă gândesc să atrag atenția doar asupra câtorva.

Încep înșiruirea la întâmplare. Astfel, bunăoară, în 1955, când am venit în București, nimeni nu cumpăra la piață *roșii* sau *vinete*, ci *pătlașele roșii* și *pătlașele vinete*. Și uite-așa, în câteva decenii, unele adjective au devenit substantive. Când am plecat atunci de acasă, aproape toată lumea știa, bineînțeles că și copiii din sat, ce sunt, de exemplu, *îmblăciul*, *melița* sau *râșnița*. Astăzi, se înțelege, nimeni nu mai îmblățește cu îmblăciul snopii de grâu, de secară sau de orz și nici fasolea sau mazărea uscate, ci toată lumea treieră. Iar când se aude observația ironic-hazlie: „Cuiva îi merge gura ca melița!”, lumea se întreabă: „Cum adică îi merge ca melița?” și nu înțelege că este vorba de cineva care vorbește repede, mult și adesea anapoda. Așa că spusa nu se mai înțelege, pentru că nu prea se mai seamănă căneapă și in, și femeile nu mai au ce melița. Da, melița a dispărut ca unealtă, dar, iată, a rămas ca termen de comparație. Ce să mai spun de *râșniță*? Acum, gândul ne duce, pesemne, la râșnița de cafea, și nu la acea moară manuală în miniatură, la care, pentru a măcina, să zicem, porumb de-o mămăligă, trebuia să muncești nu glumă, învărtind piatra râșniței cel puțin o oră. Au dispărut, de asemenea, ca atâtea altele, *vânturătoarea* și *sicornița* (în DEX, *șiscorniță*, dar cuvântul vine de la ucraineanul *sikty* = *a toca*; dar câte împrumuturi lexicale nu sunt stălcite?...). Iar sicornița nu mai există

Corneliu IROD

Despre dispariții

(Din ciclul *Ultimele chixuri*)

I

(mă refer la cea manuală, căci în fermele mari au apărut tot felul de mașinării...) și pentru că azi ne-am boierit și hrănim animalele cu „concentrate”...

Toate acestea au dispărut, lăsând în urmă o dără de părere de rău, poate și pentru că odată cu ele a dispărut și copilăria noastră...

Dar ce ziceți, de pildă, de dispariția *manuscrisului*, adică a celui literar? Tot mai mulți scriitori scriu astăzi direct pe monitorul calculatorului. Dar ce ne-am fi făcut, cu cât ar fi fost mai săracă literatura universală, fără manuscrisele atâtor mari creatori din toate literaturile lumii?! Și ce vom lăsa urmașilor – noi, cei fără manuscrise, căci memoria computerului... Și pentru că veni vorba de calculator: deocamdată, e mult mai plăcut să ții în mână o carte adevărată, de hârtie, decât să citești același text pe monitor, nu? Sper să nu constatăm niciodată dispariția cărții! Cu manuscrisele mele (mii de pagini!) nu știu ce voi face...

În Bucovina, ca de altfel în toată România, sunt numeroase obiceiuri, care dăinuie de veacuri. Un astfel de obicei era *hora*. În satul meu natal Măriței, se făceau hore aproape în fiecare duminică și sărbătoare. La această *strânsură*, veneau flăcăi și fete nu numai de la noi, ci și din alte sate. Pe toloaca din centru (adică pe maidan sau imaș, cum i se zice în alte părți; *toloca* vine de la verbul ucrainean *tolocity* = a călca, a bătători), cu o zi înainte de a avea loc hora, cele trei-patru *calfe*, adică flăcăii care organizau hora, urmăreau cu grijă, cum se îngropau parii de fag, pe care se întindeau apoi trei rânduri de sârmă ghimpată, formându-se un cerc mare, în care urma să se învârtă hora; la marginea acestui cerc, se înălța *gheristul* pentru muzicanți (de la germanul *das Gerüst* = schelă, cuvânt rămas la noi de pe vremea stăpânirii austriece). Ce era gheristul? Pe patru stâlpi înalți, precum cei de telegraf, se fixa sus o platformă de scânduri, mărginită cu balustradă și cu bănci sau scaune pentru muzicanți. Stâlpii erau de brad verde, proaspăt jupuit, pentru a fi alunecoși și a descuraja flăcăii să urce la muzicanți; uneori, stâlpii erau unși cu *dohot* (catran). Câte un flăcău, de obicei cu chef, le cerea muzicanților să i se cânte o anumită melodie, altul, tot cu chef, dorea altă melodie și de aici scandalul; pentru că nu li se putea satisface concomitent dorința ambilor, ei ar fi vrut să se răzbune pe muzicanți (în copilăria mea, celebri erau muzicile lui Haraluță și Costică, ambele din satul Gura Solcii), dar stâlpii, mai ales dacă erau unși cu dohot, îi împiedicau. Am văzut odată un flăcău frumos, îmbrăcat

în costum național alb, aruncându-și de pe el bundița măiestrit brodată în culori și încercând furios să urce pe gheristul cu stâlpii dați cu dohot: avea intenția de a-i învăța minte pe muzicanți, pentru că nu-i cântau ceea ce comandase el. Bineînțeles că nu a reușit să urce, în schimb frumosul costum alb se umpluse de catran negru.

La Măriței, cea mai importantă horă, un adevărat eveniment, era cea de hram, care era pe 15 august, adică la sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului. De obicei, sătenii petreceau trei zile și trei nopți la rând – tineretul la horă, „domnii” la balul de la căminul cultural sau de la școală, iar gospodarii, după ce se întorceau de la biserică, își așteptau cu bucurie hrāmarii, adică oaspeții din alte sate, la care petreceau și ei la hramurile din acele sate. Tot de hram, cu mare fală, erau scoși la horă flăcăii și fetele, ajunși la vârsta jocului. Un timp, pe vremea „socialismului”, hramul de la Măriței se restrânsese la o singură zi, la sărbătoarea Sfintei Marii, dar să interzică hramul cu totul autoritățile de atunci nu au îndrăznit...

Din păcate, eu n-am mai fost în satul natal de câțiva ani. Iar deunăzi, vorbind la telefon cu verișoara mea Felicia Grigoraș, o întreb – sigur, de dor ce mi-era – cum a fost în vara trecută hramul la Măriței? Unde se mai face hora? Dar balul? Spre amara mea dezamăgire, Felicia îmi spune că de ani buni la Măriței – ca, de altfel, în mai toate satele – nu se mai fac nici hore, nici baluri, iar căminul cultural fusese dărâmat, iar din cărămida lui s-a construit sediul grădiniței. Intenționez să trimit niște cărți de-ale mele la *biblioteca* de la căminul cultural, dar e limpede că nu mai am unde. Dacă nu mai există cămin cultural și nici bibliotecă sătească, voi trimite cărțile la biblioteca școlii din Măriței. Dar Felicia îmi spune că nici școala nu mai are bibliotecă... Nici nu-mi vine să cred ceea ce aud!

Se pare că păgubosul fenomen al dispariției bibliotecilor publice a cuprins întreaga Românie. Afirmasem cu alt prilej că la Sfântu Gheorghe din Delta Dunării, unde – timp de 26 de ani – îmi petrecusem o parte a vacanțelor, la căminul cultural exista o splendidă bibliotecă cu zeci de mii de cărți foarte valoroase. Bibliotecară era o absolventă a Școlii pedagogice ucrainene din Siret. Prin strădanie și dragoste, ea a reușit să sporească an de an numărul pescarilor-cititori; între pasionații cititori de literatură, mai ales de romane, se număra și gazda noastră Matei Varenic. Când am fost acum vreo zece ani la Sf. Gheorghe, am aflat că și acolo dispăruse acea minunată bibliotecă. Mare păcat!

Ca și mine, toată lumea cunoaște numeroase alte dispariții de obiceiuri, de ocupații, de denumiri, de obiecte, de cuvinte ș.a., pe care le regretăm și pentru că au trecut odată cu trecere anilor vieții noastre.

În următorul capitol al acestui chix, voi înșira câteva păreri despre trei „dispariții” foarte importante: Școala, Cultura de masă, Stagiul militar obligatoriu. Iar mai apoi – despre oameni.

~

Eveniment • Eveniment • Eveniment • Eveniment • Eveniment

Evocarea personalității copleșitoare a Kobzarului națiunii ucrainene de către Uniunea Ucrainenilor din România în fiecare an, în luna martie, reprezintă nu doar un simplu omagiu formal adus marelui poet național, ci recunoașterea rolului hotărâtor pe care acesta l-a jucat în formarea conștiinței naționale a poporului ucrainean. A vorbi despre Taras H. Șevcenko înseamnă a vorbi despre iubirea de neam și de țară, înseamnă a vorbi despre iubirea limbii materne, înseamnă, la urmei urmei, a vorbi despre spiritul unei națiuni. Și Filiala Cluj a UUR în colaborare cu specializarea Limba și literatura ucraineană din cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” l-a omagiat pe marele poet ucrainean la data de 7 martie 2026, celebrând „212 ani de la nașterea lui Taras Șevcenko” într-un cadru festiv și cald totodată. În debutul acțiunii, au răsunit imnurile de stat ale României și Ucrainei, după care președintele Filialei clujene, conf. univ. dr. Ioan Herbil, a făcut apel la o năvelă a lui Vasył Stefanyk, „Maria”, pentru a reliefa unul dintre cele mai impresionante omagii aduse lui Taras Șevcenko din întreaga literatură ucraineană, subliniind prin fragmentele citate însemnătatea lui Taras Șevcenko pentru ucraineni. Acest preambul literar deosebit de expresiv și emoționant a pregătit publicul pentru următoarea comunicare, susținută de conf. univ. dr. Diana Tetean și intitulată „Transpoziție intersemantă în povestirea *Varnak* a lui Taras Șevcenko”, în care autoarea s-a oprit asupra câtorva elemente de intertextualitate literară și muzicală: „În povestirile și nuvelele sale, Șevcenko exploatează cu măiestrie modele, șabloane artistice, imagini poetice preluate din literatura precedentă sau din cea con-

temporană lui și le introduce cu măiestrie în structura narativă a operelor sale. Introducerea citatelor, perifrazelor, referințelor, repovestirea unor anecdote din presa vremii sau menționarea unor nume de scriitori, poeți, pictori, compozitori sau opere ale acestora se întrepătrund în țesătura narativă a fiecărei povestiri sau nuvele”, – a concluzionat conf. univ. dr. Diana Tetean. Cea de-a doua treia comunicare i-a aparținut doamnei lect. univ. dr. Mihaela Herbil, intitulată „Taras Șevcenko – artistul plastic”, în care autoarea a vorbit despre latura artistică a personalității plurivalente a Marelui Kobzar și relevanța acesteia în conturarea specificului artei ucrainene în contextul celei universale: „Taras Șevcenko este considerat fondatorul realismului critic în pictură, unul dintre cei mai talentați artiști ai tehnicii acvaforte din acea perioadă”. A urmat vizionarea unui film documentar dedicat vieții și activității lui Șevcenko, din seria celor realizate de producătorul Akim Halimov. În continuare, dramaturgul ucrainean Konstantyn Solovienko a prezentat câteva fragmente din punerea în scenă a piesei „Șevcenko 2.0” la Teatrul Național din Harkiv. Evenimentul dedicat Marelui Kobzar a fost încununat printr-un moment poetic-liric deosebit de emoționant, pregătit de grupul vocal „Malvy”, în acompaniamentul domnului Volodymyr Albul, în care au fost recitate poezii și poeme șevcenkiene și au fost interpretate cântece pe versurile lui Taras Șevcenko. Ca de fiecare dată, evenimentul organizat de Filiala Cluj a UUR a reprezentat un prilej de îmbogățire culturală și emoțională, înscriindu-se în dezideratele Uniunii Ucrainenilor din România privind promovarea culturală și identitară a ucrainenilor. (www.uur.ro)

(Continuare din Nr. 81)

După ce terminam treburile casnice, nouă, fetelor, ni se permitea să facem fiecare ce voiam. Lena croșeta o imensă față de masă „pentru ea”, iar eu citeam. Ea și mătușa aveau un fel ciudat de a se uita la mine, când eu luam cartea în mână. Mătușa făcea atunci o mutră pe jumătate plină de compasiune, pe jumătate batjocoritoare, pentru ca apoi să rostească apăsător cuvîntul „iar?” și să-mi tulbure liniștea. Lena își strâmba buza de sus într-un mod inimitabil, râzând scurt și tare și croșeta cu o asemenea râvnă, cu o asemenea înflăcărare, de parcă mântuirea sufletului ei ar fi depins de asta.

Cel mai mult mă interesa chestiunea femeilor. Nimeni nu resimțea atât de profund ca mine situația nevoiașă și dependentă a femeii. Mi se părea că nimeni nu se gândea atât de mult ca mine la rezolvarea acestei probleme. Gânduri copleșitoare îmi treceau prin cap. Vedeam „chestiunea femeilor” în orice situație în care o femeie trebuia să îndure ceva. Țin minte că, recitindu-l pe Stuart Mill¹, am plâns. Din acel moment am citit de două ori mai atent. Conștiința educației mele precare mă sufoca și mă apăsa puternic. M-am hotărât să dobândesc o educație superioară cu orice preț. Eram îndârjită, mândră, ambițioasă și nu voiam pentru nimic în lume să fiu acel „nimic” despre care vorbea Munio cu atâta dispreț. Nu voiam ca un bărbat să-mi confere sens și însemnătate. Totodată, am decis ca, în viitor, să pun această educație dobândită în slujba binelui comun. În adâncul sufletului meu o voce îmi spunea „pune-o în slujba femeilor”.

Lume largă! Cât de inaccesibilă îmi ești mie, tânără fiind, și ce zid te înconjoară!...

Despre ce vorbesc iar? Gândurile îmi zboară prin cap ca niște săgeți. Ce să fac cu ele? Eu însămi le-am făcut să răsară, eu însămi le-am uitat, doar eu, eu...

Să povestesc oare cuiva ceva din cele citite sau gândite de mine? Eu sunt doar o visătoare și toți m-ar lua în răs. Și totuși aș vrea să povestesc, să explic cum ia naștere totul în mintea mea, la ce concluzie am ajuns, să spun ce mă bucură; cum în suflet îmi răsare uneori parcă un soare... nu, cum ia naștere o melodie... Ceva puternic și îndrăzneț se trezește în inima mea. Iar eu voi uita tot ce e în jurul meu. Gândurile zboară înainte, purtate de o imaginație năvalnică, până când vreun cuvânt se smulge, pe jumătate șoptit, de pe buze. Atunci îmi amintesc cu spaimă cine sunt eu și cine sunt cei care mă înconjoară...

Era o seară liniștită de septembrie.

Toți ai casei ieșiseră la plimbare, iar eu rămăsesem singură. Curând tăcerea se așternu în casă. Profitând de liniște, m-am apucat de scris, ca de obicei. Începusem deja de mult timp să scriu un articol despre situația femeilor din clasa de jos și din clasa de mijloc, iar în seara aceasta doream mai mult ca oricând să-mi notez ideile. Frazele curgeau cu rapiditate, gândurile se legau unele de altele. Scriind cu înverșunare, m-am simțit parcă o altă ființă. M-am simțit fericită. „Dumnezeule mare! – m-am gândit. – Poate sunt și eu în stare de ceva, poate mi-ai dăruit un strop de talent, poate mica mea lucrare va face să vibreze o coardă măcar într-un suflet! Poate nu va fi așa cum a spus mătușa, că nu voi ajunge niciodată cineva ca lumea! Oh, nu voi renunța, voi lucra cu stăruință asupra mea, ca să pot zbura sus, sus de tot! Atât de sus, încât glasurile lor să nu ajungă la mine, iar mâinile lor să nu mă poată atinge!”

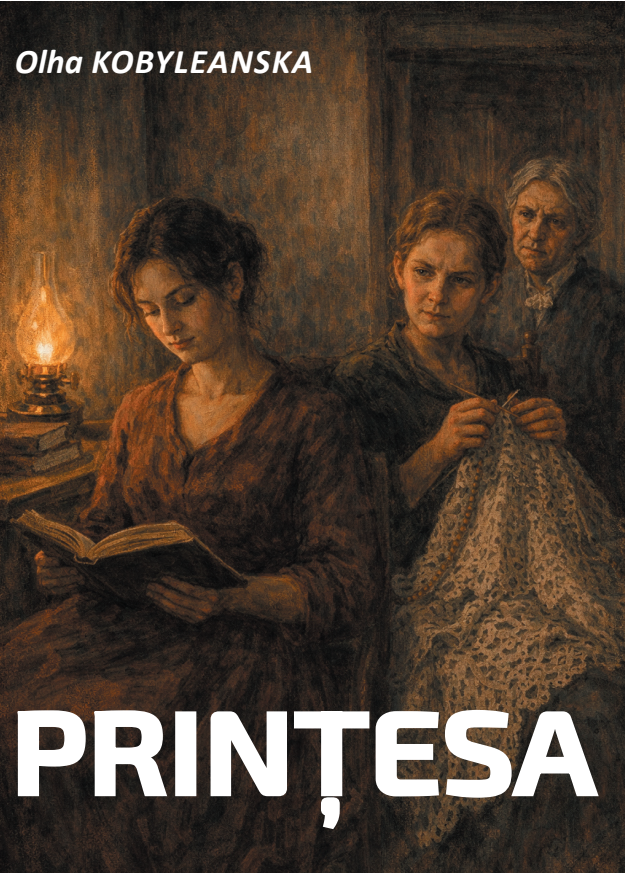
După două ore s-au întors de la plimbare. Lena, tulburată dintr-un anume motiv, s-a culcat mai devreme. Cu mâinile așezate sub cap, zăcea nemișcată în pat. Eu am scos din nou caietul și am încercat, pentru prima dată în viață, să scriu de față cu ea, deși prezența ei avea mereu asupra mea un efect apăsător. Voiam neapărat să termin azi prima

parte. Apucându-mă de scris, am uitat cu desăvârșire că mai e cineva cu mine în cameră. Minutele treceau una după alta.

– Ce scrii? mă întrebă ea deodată pe un ton aspru. Am ridicat capul speriată și m-am uitat la ea.
– Deci? Ce scrii?
– Eh! Scriu și eu ceva, am răspuns puțin încurcată. Mă simțeam de parcă cineva m-ar fi prins făcând o faptă rea.
– Corespondezi cu cineva?
– Nu.
– Atunci, ce scrii? Compui poezii?
Pauză...
– Auzi? Tu!
– Trebuie să dau socoteală în fața ta?
– Ce răspuns prostesc! Nu vezi că e târziu deja și vreau să dorm? Sunt obosită.
– Întoarce-te la perete și dormi!
Ea se ridică repede și se așază pe pat.
– Hei! O să-i spun mamei că nu pot dormi din cauza ta.

Lipsa de somn dăunează frumuseții, iar eu nu am chef să umblu cu o față ca varul cum e a ta. Dar acum știu deja. Precis mângăiești vreo poezie. De dragoste?... Ha-ha-ha! Pe tine nu te dorește nimeni pe lumea asta; nu ești frumoasă!...

N-am răspuns nimic.

– O sărmană cu șase linguri vechi de argint! M-am cutremurat din cauza cuvintelor jignitoare. Cât de tare o uram! Totuși, încercam să rămân calmă. Pentru o clipă, mi-am ascuns fața în palme și am încercat să-mi amintesc la ce mă gândeam înainte. Speriate parcă de vocea ei, gândurile mele se risipiră.
Ea râdea cu un râs batjocoritor, iar eu simțeam cum îmi năvălește sângele în obraz.
– «De la bunica a mai rămas și o zaharniță. E adevărat, nu e de argint, dar e cu fir. Adevărat porțelan francez vechi!...»

Eu tăceam în continuare...
– Auzi? Vreau să stingi lumina și să te culci! Hei!
Deodată toată răbdarea mă părăsi și mă cuprinse un patos nebun. Cu un strigăt plin de furie sălbatică, am apucat caietul și l-am trântit de pământ. Inima îmi bătea cu disperare și, încrucișându-mi brațele la piept, am privit-o.
– Ce-ți mai trebuie? am întrebat-o cu o voce pătrunsă de emoție.
– Nu vreau nimic de la tine. Dar spune-mi mai bine de ce această poză teatrală?
Ea vorbea pe un ton sfidător, apoi, ca și cum și-ar fi amintit ceva, adăugă:
– De ce ai părul desfăcut?

M-am întors dinspre ea, fără a-i răspunde ceva.
– Aș vrea să știu de ce ai părul desfăcut, insistă ea din nou.
– De ce? Pentru că părul desfăcut nu apasă atât de greu, așa mi se pare... Poate nici asta nu te lasă să dormi și dăunează frumuseții tale?

Ochii ei se aprinseră.
– Deci, te crezi frumoasă? Stai, știu eu bine ce gândești. Ești o cocheta nerușinată și prefăcută. Vrei să te prefaci că ești o „sirenă”, interpretezi un rol inventat și nerușinat, poate pe Lorelei² a lui Heine? Tu îl tot citești, deși mama a spus deja de câteva ori că Heine nu e pentru tinerele fete.
Brusc începu să râdă.
– Într-adevăr, părul ăsta roșcat-auriu, ochii verzi „ca marea”... Știi ce? Vinde-ți zaharnița, cumpără-ți o harpă și un pieptăn și du-te printre nemți.
Nu știu cum arătam în acea clipă și cum am privit-o. Nu eram capabilă să scot nici măcar un cuvânt. Dar când am ridicat mâna să mi-o apăs de capul înfierbântat, Lena se ascunse speriată sub pătură...

După o clipă am stins lumina și m-am băgat în pat...
O durere surdă, o amărăciune de nedescris mă cuprinse și suspine tăcute mi-au scăpat din piept. De ce mă aruncase soarta în lume printre acele suflete ticăloase și înguste – ba nu! printre hiene care nu au nici sentimente, nici înțelegere pentru emoțiile nobile ale inimii...

Ticăitul monoton al ceasornicului întrerupea liniștea din cămăruță, iar lumina lunii se revărsa prin fereastră, întinzându-se în fire argintii și opace pe podea și pe perețe.

Puțin mai târziu, am observat cum Lena s-a strecurat din pat și a luat caietul rupt. Mi se închideau ochii. Am adormit în zori. Am visat-o pe nimfa Lorelei de pe Rin. Părea că stătea undeva, pe o stâncă, deasupra apei, ciupind coardele aurii ale harpei ei. Părul care îi cădea pe piept și pe umeri părea o mare aurie și roșiatică în lumina soarelui. Privirea ei pe jumătate tristă, pe jumătate indiferentă era întoarsă, într-o așteptare fără speranță, spre zarea albastră. Eu stăteam într-o barcă ce se legăna pe valuri și, odată cu vuietul mării, cântam cu o voce care se auzea în depărtare cântecul lui Heine despre Lorelei:

*Eu nu știu ce poate să fie
Că-mi sună mereu în urechi
Cu veșnica-i melancolie
Un basm din zilele vechi³.*

Ea se aplecă.
După o clipă m-a privit trist și prelung, iar apoi, cu un gest larg, aruncă harfa în apă.
Ușoară precum o săgeată, aceasta se repezi înainte, legănându-se și strălucind în apă ca un peștișor de aur.
Eu am pornit după ea.
Barca mea era purtată rapid de valuri. Ele o învăluiau lacom, creșteau, se luau la întrecere, încercau să mă prindă, sperindu-mă. Un întreg spațiu infinit – oriunde privesc, doar valuri. Ele freamătă, se luptă, țipă, râd. Râsul lor este un râs ascuns, enervant, parcă familiar.
Am în minte o mie de gânduri. Un întreg roi de gânduri. Ce mă urmărește? Unde mă voi opri, încotro mă îndrept?
Undeva, în fața mea, e ținutul de miazăzi. Eram copil când am auzit ceva despre frumusețea lui. Este limpede, aurii ca soarele; te atrage cu palmierii verzi, cu bolta albastră...

Aș vrea să zbor într-acolo!...
– Dincolo de mare! – susură valurile și se leagănă, revărsându-se cu râsul ciudat de mai înainte.
– Dincolo de mare! – plutește prin aer vocea harpei ca un clinchet somnoros...
– Dincolo de mare...

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

¹ John Stuart Mill (1806-1873) – filosof britanic care a militat pentru libertatea de exprimare și pentru dreptul individului de acționa în societate așa cum dorește, atâta timp cât faptele sale nu îi afectează pe ceilalți. (N. trad.)

² Lorelei – poezie a poetului german Heinrich Heine (*Die Lorelei*), scrisă în anul 1824, care reprezintă cea mai cunoscută interpretare literară a legendei despre nimfa ucigătoare de pe malurile Rinului. (N. trad.)

³ Lorelei, de Heinrich Heine, traducere în limba română de Șt. O. Iosif.

PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET ✱ PORTRET

Ionela Kvașciuc

În sufletul meu s-a născut o dorință profundă: aceea de a mă reconecta cu comunitatea ucraineană din Timișoara. Proveneam dintr-un mediu în care limba maternă, tradițiile și sărbătorile celebrate pe stil vechi făceau parte din viața de zi cu zi, din însăși identitatea mea. Am simțit nevoia de a contribui, de a fi prezentă și de a retrăi sentimentul de apartenență, regăsindu-mă în comunitate, în biserică și în sărbătorile trăite cu adevărat.

Pe Ionela am cunoscut-o în urmă cu trei ani, când a venit pentru prima dată la sediul Filialei Timiș a Uniunii Ucrainenilor din România, cu dorința de a se înscrie în Organizația locală din Timișoara. M-a captivat încă de la început prin energia și buna dispoziție care o caracterizează, dar și prin entuziasmul sincer cu care își dorea să ne cunoască și să participe la evenimentele culturale organizate în orașul de pe malul Begăi. Prietenia noastră s-a legat firesc, poate și pentru că aveam un subiect comun: Maramureșul. Despre cum a ajuns Ionela pe meleagurile bănățene și despre drumul ei profesional, vă invit să aflați din interviul ce urmează.

Mihaela Bumbuc (M.B.): Te rog să ne spui câteva lucruri despre tine și despre locul din care vii.

Ionela Kvașciuc (I.K.): Provin din zona de nord a țării, din comuna Rona de Sus, județul Maramureș, un loc care m-a format atât ca om, cât și ca viitor profesionist. Vin dintr-o familie ucraineană, în care valorile autentice, educația, credința, respectul și tradițiile au fost mereu parte din viața mea de zi cu zi. Acolo am învățat ce înseamnă grija față de ceilalți, responsabilitatea și dorința sinceră de a contribui pozitiv în comunitate.

M.B.: În ceea ce privește studiile, în ce zonă a țării le-ai făcut?

I.K.: Am urmat studiile gimnaziale în localitatea natală, iar în anul 2014, am absolvit Liceul Pedagogic „Taras Șevcenko”, singurul liceu cu predare în limba ucraineană din România. Alegerea acestui liceu a venit din suflet, deoarece de mică am simțit o apropiere aparte față de copii, iar fiind sora cea mare în familie, pedagogia a devenit pentru mine mai mult decât o profesie, a devenit o vocație. În același timp, mi-am dorit să păstrez și să promovez limba maternă și valorile comunității ucrainene din care fac parte. Pe parcursul anilor de liceu, m-am implicat activ în viața școlii, dar și în activități extracurriculare, participând la olimpiade, ansambluri corale și multe alte evenimente, încercând mereu să fiu prezentă acolo unde era nevoie și să contribui la promovarea instituției și a educației. Între anii 2015–2018, am absolvit Universitatea Babeș-Bolyai, Extensia Sighetu Marmației. Alegerea acestei variante a fost una asumată și responsabilă, ținând cont de posibilitățile familiei mele și de dorința mea de a mă descurca prin propriile forțe. În această perioadă, am muncit, asemenea multor alți studenți, pentru a avea independență financiară, iar experiențele trăite m-au ajutat să cresc și să mă maturizez. Deși am activat o perioadă într-un alt domeniu, educația a rămas mereu aproape de mine. Având formare pedagogică, am fost chemată de mai multe ori să înlocuiesc cadre didactice din zona mea și chiar din școala gimnazială pe care am absolvit-o. Aceste momente mi-au confirmat că locul meu este alături de copii și că aceasta este direcția în care îmi doresc să evoluez.

M.B.: Drumul vieții te-a purtat pe meleagurile bănățene. De ce Timișoara, și nu un alt oraș?

I.K.: Întotdeauna mi-am dorit să mă mut într-un oraș mare, plin de viață și oportunități multiple. M-a atras ideea unui loc în care posibilitățile sunt nelimitate, unde fiecare zi aduce șanse noi de a învăța, de a evolua și de a-mi construi viitorul așa cum îmi doresc. Un oraș mare înseamnă diversitate, oameni diferiți, idei îndrăznețe și oportunități profesionale care te motivează să visezi mai mult. Simt că într-un astfel de mediu pot să mă dezvolt atât personal, cât și profesional, să îmi descopăr adevăratul potențial și să îmi transform ambițiile în realitate. Recunosc că drumul vieții m-a purtat prin mai multe orașe, iar în cele din urmă am ajuns în Timișoara, un oraș care m-a surprins plăcut și în care m-am regăsit atât personal, cât și profesional. Deși inițial a fost doar o experiență temporară, Timișoara a devenit pentru mine un oraș de suflet, un loc în care m-am stabilit și în care îmi doresc să mă dezvolt și să construiesc pe termen lung.

M.B.: Odată stabilită în județul Timiș, mi-ai mărturisit că ai simțit nevoia de reconectare cu comunitatea ucraineană. Poate și datorită faptului că veneai dintr-un spațiu în care limba maternă, tradițiile și sărbătorile pe stil vechi făceau parte din viața ta. Cum ai reușit să te integrezi în comunitatea noastră?

I.K.: După ce m-am mutat în orașul de pe malul Begăi, am simțit nevoia unei schimbări profunde. Lucram și aveam un venit satisfăcător, însă sufletul meu a rămas mereu legat

de educație, de profesia pentru care m-am format, de vocația pe care am simțit-o dintotdeauna. Am știut că vreau să mă întorc la ceea ce sunt cu adevărat și să îmi caut un loc de muncă în acord cu studiile și valorile mele. Am luat această decizie după începerea anului școlar, într-un moment în care multe posturi erau deja ocupate și nu participasem la concursurile anuale din cadrul sistemului de învățământ. Am ales astfel să încep într-o grădiniță privată, unde am lucrat o perioadă, continuând să îmi construiesc drumul profesional în educație. În sufletul meu exista însă o dorință profundă: aceea de a mă reconecta cu comunitatea ucraineană din Timișoara. Veneam dintr-un spațiu în care limba maternă, tradițiile și obiceiurile făceau parte din identitatea mea. La scurt timp după angajarea la grădinița privată, am fost contactată de reprezentanții Inspectoratului Școlar Județean Timiș, prin intermediul doamnei inspector pentru minoritatea ucraineană, prof. Maria Szabo-Condeirei, care căuta un cadru didactic calificat pentru a preda copiilor refugiați sosiți în România în urma războiului din Ucraina. Deși postul era de limba română, era necesară cunoașterea limbii ucrainene pentru a putea lucra cât mai eficient. A fost o provocare foarte mare pentru mine, dar și una care mi-a oferit o nouă direcție și sens. Menționez că aceste cursuri pentru refugiați s-au desfășurat în cadrul Școlii Gimnaziale nr. 2 din Timișoara, instituție care a sprijinit constant acest demers educațional și uman. Un rol esențial în desfășurarea și continuitatea acestor cursuri l-au avut conducerea unității școlare, prin implicarea și susținerea permanentă a doamnei director Pentea Oana Maria și a doamnei director adjunct Adriana Popa, care au sprijinit activ atât cursurile de limba română pentru refugiați, cât și promovarea limbii ucrainene și a comunității ucrainene în cadrul școlii. De asemenea, colaborarea deosebit de bună dintre reprezentanții Filialei UUR Timiș, doamna Maria Szabo-Condeirei, care m-a sprijinit și susținut, și Inspectoratul Școlar Județean a fost esențială.

M.B.: Aceste cursuri pentru copiii refugiați, împreună cu familiile lor din Ucraina, în ce perioadă s-au derulat?

I.K.: În anul școlar 2022–2023, am început să predau limba română copiilor refugiați, în cadrul Școlii Gimnaziale nr. 2 din Timișoara. La debutul cursurilor erau înscriși puțin peste 50 de elevi, iar la finalul anului școlar numărul lor a depășit 80. A fost o experiență profund umană și profesională, care mi-a confirmat încă din primele zile că locul meu este între copii. Am continuat această activitate și în anul școlar 2023–2024, când am preluat o clasă pregătitoare de copii români, fără a renunța la activitatea cu refugiații ucraineni, continuând să predau în paralel, cu sprijinul constant al conducerii școlii. Cursurile au continuat și în anul școlar 2024–2025, dar de această dată cursanții au fost refugiații adulți, iar un procent de peste 90% dintre aceștia au promovat examenul, rezultatele confirmând eficiența și importanța acestor cursuri.

M.B.: Anul școlar în curs a venit cu schimbări importante pentru tine. Cum l-ai descrie?

I.K.: În anul școlar 2025–2026, am început o etapă extrem de importantă pentru mine, devenind educador la secția ucraineană, într-o grupă nou-înființată care aparține Grădiniței cu Program Prelungit nr. 29, structură a Școlii Gimnaziale nr. 2 din Timișoara. Această secție se află chiar în curtea sediului filialei timișene, lângă Casa de Cultură a Ucrainenilor din Timișoara. Pentru mine, această grupă nu este doar un loc de muncă, ci o misiune. Este continuitate, identitate și speranță pentru viitor. Existența acestei secții ucrainene este posibilă datorită Uniunii Ucrainenilor din România, Filiala Timiș, care a susținut dezvoltarea acestor proiecte educaționale. Drumul meu de a face parte din comunitatea ucraineană din Timișoara a fost un vis pe care l-am purtat de foarte mult timp. Am visat să fiu integrată în această comunitate, să pot învăța, respecta și promova valorile și tradițiile mele. Cu ajutorul echipei și al doamnei președinte UUR Timiș, Maria Szabo-Condeirei, am reușit să iau legătura și să intru în contact cu membrii filialei, care m-au primit în sânul mării familii ucrainene, iar pe această cale le mulțumesc frumos. De asemenea, mulțumirile mele se îndreaptă în mod special către Uniunea Ucrainenilor din România, care rămâne un sprijin constant și real pentru comunitatea ucraineană din țara noastră, implicându-se activ în educație, păstrarea tradițiilor, promovarea culturii, a limbii materne și a tot ceea ce este esențial pentru sufletul nostru.

Mihaela BUMBUC